

Symposium for Ruth Vatvedt Fjeld

Vær utålmodig, kvinne:
Appellative vokativer i norsk

Kjell Johan Sæbø

1. juni 2018

12. etasje Niels Treschows hus

● slektskap	<i>stammor</i>
● familierelasjon	<i>bonusbestemor*</i>
● sivilstatus	<i>singelkvinne*</i>
● følelsesmessig relasjon	<i>yndlingskone</i>
● kollegial relasjon	<i>soprankollega*</i>
● profesjon	<i>bakstekjerring</i>
● fysisk relasjon	<i>nabodame</i>
● samfunnsmessig status	<i>landsmoder</i>
● sosial rolle	<i>nabokjerring</i>
● inkolentnavn	<i>romkvinne*</i>
● tilfeldig egenskap	<i>ankerkvinne</i>
● varig egenskap	<i>kvinne</i>

Former

- Egennavn *«Er du gal, Åse? ...*
- Possessiv pluss *«Ja, di jåle,»...*
- Pronomen (pluss) *Hei, du med luen, gå...*
- Fellesnavn ...
 - ⊖ med adjektiv *Goddag, gode kvinne, hva...*
 - ⊖ i bestemt form *«Hei, damen,»sa... †*
 - ⊖ ubestemt flertall *Hold kjeft, slarvekjerringe!*
 - ⊕ **ubestemt entall** *– Synd, statoilsmurf, sa jeg...*

Funksjoner (etter Schaden 2010)

- Identifiserende *Du med brillene, hva heter du?*
- Karakteriserende *– Ha det, superelsker, sa hun... †*
- Aktiverende *..., men det er jo alt vi eier, menneske!*

Posisjoner

- initialt *... å ha Kvinne, kjenn din kropp som reiselektyre.*
- medialt *– Hvorfor, barn, vil du gjøre ham til din?*
- finalt *– Du står jo og tripper, mann, sa hun.*

Kuriosum

- Av 350 forekomster i Leksikografisk bokmålskorpus av

Hold kjeft

har 56 en form for vokativ etter seg – 16%.

- Kjønnfordelinga er sånn:

• vocata	15
• vocatus	35
• vocatum	6

Setningstyper

- Deklarativer «*Tyskland angrep Sovjetunionen, menneske.*
- Interrogativer – *Hva gjør du her alene, kvinne?*
- Imperativer – *Neimen, lukk munnen da, menneske, ...*

...men imperativer er sterkt overrepresentert

- Og interrogativer er gjerne retoriske:
 - (1) – *Hva går det av deg, menneske, ...*
 - (2) *Kan du si meg det, kvinnfolk*
 - (3) *Nei nei, er du gal, mann!*

Final posisjon

- Query: , + kvinne + !

(1) Ti, kvinne! (Toril Brekke)

(2) Ti stille, kvinne!

(3) «Ti stille, kvinne!» (Tom Kristensen)

(4) Hold munn, kvinne!

- Query: , + kvinne + ,

(5) Tyst nå, kvinne, refset bonden. (Toril Brekke)

(6) Du snakker mot bedre vitende, kvinne, ...
(Wenche-Britt Hagabakken)

Final posisjon

- Query: , + mann + !

(1) Fortell da, mann! (Bjørn Ingvaldsen)

(2) Men så drikk da, mann! (Knut Faldbakken)

(3) «Ta deg sammen og svar da, mann!»
(Jorun Thørring)

- Query: , + mann + ,

(4) Er De gal, mann, ... (Karsten Alnæs)

(5) Snakk ikke til meg i gåter nå, mann, ...
(Gert Nygårdshaug)

Initial posisjon

- Observasjon: Når *kvinne* eller *mann* står initialt, kan funksjonen være identifiserende i stedet for aktiverende.
- Grunnen er at vokativen da kan ha generisk referanse.
 - (1) Mann, vær deg selv!
 - (2) Troll, vær deg selv – nok!
 - (3) Mann og kvinne, vær på vakt, klar til stridens dag.
- Query: kvinne + , + Verb imperative
 - (4) Kvinne, kjenn din kropp av Birgitte Rode Diness er en klassiker, ...

Final og initial posisjon

- Effekt av å endre final til initial posisjon:

(1) «Ti stille, kvinne!»

(2) ?«Kvinne, ti stille!»

- Effekt av å endre final til initial posisjon:

(3) Kvinne, kjenn din kropp!

(4) ?Kjenn din kropp, kvinne!

Hva er forskjellen på (1) og «Ti stille!»? Generelt: Hva er vitsen med å 'aktivere' en varig egenskap hos mottakeren?